

Školní zralost dětí při vstupu do základní školy

Nástup do základní školy patří pro každé dítě k hlavním mezníkům v jeho životě. Dítě získává novou roli školáka, která mu přináší vyšší sociální prestiž. Nástup do školy ovlivňuje celou jeho osobnost.

Na tuto roli se dítě připravuje v rodině a v předškolním zařízení, i když ji stále chápe jako hru. Pro děti i rodiče nastává velká změna. Škola je místem, kde dítě prosazuje svoje schopnosti, podává určitý výkon, realizuje se ve skupině vrstevníků a je místem socializace. Důležité je navázat dobrý kontakt s učitelem. Učitel je právě i pomocníkem v adaptaci na školu a zvládnutí role školáka. Některé děti nemají ve věku šesti let odpovídající schopnosti, které by jim umožňovaly optimální start ve škole. Ve většině případů se jedná o opožděný vývoj. Nutné je vždy ke každému dítěti přistupovat individuálně, vnímat jeho specifika a zvláštnosti.

Školní zralost je základním předpokladem pro nástup dětí do ZŠ. Otázkou však je, co se od dětí na prahu vzdělávacího procesu, kdy se začínají učit základům trivie, očekává. Již v mateřské škole bývá patrné, které dítě prospívá optimálně k přiměřenému věku – zda je zdravé, hravé, dovede se soustředit na činnost, zvládá sebeobsluhu, zásady osobní hygieny. V posledních letech přibývá dětí, kterým je udělen odklad školní docházky. Je třeba zjistit, jaké jsou důvody k těmto rozhodnutím. Jde o vyjádření odborníků? Nejde o přání rodičů? Která kritéria se sledují? Co je rozhodující?

Od hraní ke vzdělávání

Mateřská škola tvoří přirozený most pro přechod od nezávazného dětství k systematickému vzdělávání. K plynulému přechodu přispívá celé předškolní období tím, že dává dítěti příležitost řešit samostatně praktické úkoly, hrát si, jednat samostatně a tvořivě, naslouchat druhým a srozumitelně se vyjadřovat. Každodenní průběžná plynulá socializace a kultivace dítěte v běžných situacích je nejlepší způsob přípravy na školu. Jsou dána určitá kritéria, která musí dítě před vstupem do školy zvládnout. Jedná se o soubor požadavků v oblasti tělesné, duševní i sociální. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatně v sebeobsluze, relativně citově samostatně a schopné kontrolovat a řídit své chování, mělo by zvládat přiměřené jazykové, řečové a komunikativní dovednosti, zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci, mělo by být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy, zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech, mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnost si zapamatovat a vědomě se učit, mělo by být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné

soužít s vrstevníky ve skupině, vnímat kulturní podněty a projevovat tvořivost, mělo by se orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě.

Komplexní rozvoj

Hlavním úkolem přípravy dětí na práci ve škole je komplexně uskutečňovaný rozvoj.

Efekt edukativně stimulačních skupin se znásobí, pokud rodič pracuje s dítětem i v domácím prostředí. Pro rodiče je přínosem vidět své dítě při práci ve skupině, při spolupráci s pedagogem a ostatními dětmi.

Příprava je nezbytná k dosažení úrovně, kterou vyžaduje základní škola, a k vyrovnání rozdílů mezi dětmi. Školní připravenost dítěte závisí na působení jeho sociálního prostředí, nejvíce na rodině a předškolním zařízení, které dítě navštěvuje. Příprava na základní školu je v mateřských školách koncipována komplexním rozvíjením dítěte v dlouhodobém působení. Příprava je zakomponována do většiny činností v každém školním dnu. Spadá sem vše, co se ve výchovně vzdělávací práci realizuje, spolu s individuálním rozvíjením přirozených dispozic dítěte v oblasti smyslových podnětů, v dovednostech sebeobsluhy, koordinace pohybu v hrubé a jemné motorice, v kognitivních funkcích, jako je paměť, myšlení, vnímání, kvalita a správnost vyjadřování. Učitelky nabízejí činnosti, které zohledňují přirozené zájmy dětí i prohlubují vědomosti a dovednosti dětí ve vztahu k požadavkům, které budou v dalším roce spojené se školním vzděláváním. Předpoklady pro úspěšnou školní docházku nejsou u všech dětí stejné. Některé jsou před dovršením šestého roku psychicky, sociálně i fyzicky vyspělé, jiné potřebují k tomuto stadiu teprve dozrát. Příprava na školu neznamená, že chceme děti srovnat do stejné podoby a usilovat o to, aby dosáhly stejné úrovně. Každé dítě, které do školy přichází, má právo projevit se v souladu se svými možnostmi. Kritériem zápisu do základní školy je věková hranice, a to k 31. srpnu dosažených šesti let. Dítě však nemusí být dosažením tohoto věku dostatečně připraveno na školní proces. Školní zralost posuzují pracovníci pedagogicko-psychologických poraden. K nejznámějším testům patří česká verze Kernova testu, vypracovaná Jiráskem – orientační test školní zralosti. Termíny školní zralost a školní připravenost bývají často zaměňovány. Oba termíny vlastně vyjadřují určitý stav kvality vývoje dítěte, který by měl zaručit zvládnutí požadavků, které přinese vzdělávání na základní škole. Školní zralost chápeme jako způsobilost dítěte začlenit se do školního vyučování, která vychází ze stavu jeho fyzických, zdravotních a mentálních předpokladů. Školní připravenost bychom mohli definovat jako způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání. Předpokládá se, že každá ze složek školní připravenosti však zůstává do určité míry stále otevřeným teoretickým i praktickým problémem.

Přechod dětí do základní školy ze školy mateřské by měl probíhat bez stresu, v bezpečném prostředí a bez adaptačních potíží. Základní škola soustavně spolu-

pracuje se školou mateřskou a vytváří příznivé podmínky pro bezproblémový přechod. Tato spolupráce má význam pro ověření nároků kladených na děti a pro zajištění návaznosti výchovně-vzdělávací práce. Spolupráce začíná dostatečnou informovaností rodičů, základní školy a mateřské školy o dětech. Mateřská škola naváže hlavně spolupráci s učiteli první třídy ZŠ a zajistí jejich účast na setkání s rodiči před zápisem dětí do školy základní.

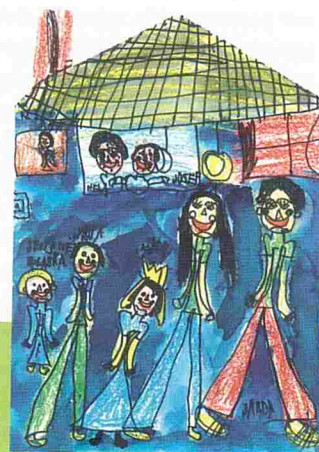
Stimulační programy

Formami intervence školní zralosti jsou různé typy stimulačních programů. Jsou jak preventivní, tak intervenční. Cílem intervence je záměrné řízené učení v oblasti s vývojovým deficitem. S programem stimulačních skupin mohou pracovat rodiče pod vedením pedagoga či psychologa, ale mohou být také zařazeny do výchovné práce mateřské školy, činností pedagogicko-psychologických poraden nebo jiných poradenských institucí. Výsledky učení podle intervenčního programu jsou ovšem vždy limitovány dosaženou úrovní zrání dítěte a hloubkou vývojového deficitu. Stimulační programy se zaměřují na celkový rozvoj dítěte, posilují školní připravenost a jsou zaměřeny na méně rozvinuté psychické funkce. Edukativně stimulační skupiny byly vytvořeny jako program rozvoje předškolních dětí, které jsou nějakým způsobem potencionálně ohroženy v počáteční fázi školní výuky. Jsou určeny pro děti s odkladem školní docházky, pro děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu, pro děti s adaptačními a komunikačními problémy, pro děti, jejichž rodiče mají obavu z neúspěchu dítěte ve škole, pro děti, které splňují předpoklady pro vstup do školy, ale potřebují pomoc při dozrání v některých oblastech a pro děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi. Hravou formou rozvíjejí schopnosti, dovednosti a funkce důležité pro zvládnutí trivía. Aby se dítě bez problému naučilo psát, číst a počítat je zapotřebí celá řada funkcí, které

můžeme rozdělit do několika oblastí, jako je řeč a myšlení, jemná motorika a grafomotorika, zrakové a sluchové vnímání, početní představy, prostorová a pravolevá orientace a orientace v čase. Jednotlivé funkce nelze od sebe oddělit. Navzájem se prostupují, ovlivňují a podmiňují. Činnosti ve skupině rozvíjejí více schopností zároveň. Jednotlivá cvičení se prolínají. Důležitým činitelem pro dítě ve skupině je účast rodičů a stává se tak pomocníkem v nesnázích při plnění úkolů, dítěti je dáván pocit bezpečí a jistoty. Rodič získává praktické ukázky a náměty pro práci s dítětem, jak rozvíjet jeho schopnosti. Efekt edukativně stimulačních skupin se znásobí, pokud rodič pracuje s dítětem i v domácím prostředí. Pro rodiče je přínosem vidět své dítě při práci ve skupině, při spolupráci s pedagogem a ostatními dětmi. Takto si vytvoří náhled na možnosti a schopnosti svého dítěte. Pro pedagoga nebo psychologa je tento typ práce velmi diagnosticky hodnotný a obohacující. Sleduje dítě v situaci, která je bližší realitě a každodennímu životu po zahájení školní docházky.

Role učitele mateřské školy by měla být vnímána jako posláním, pomoc dětem a jejich rodinám. Laskavý přístup, dobrá pohoda ve škole je základem zdárného vzdělávání a výchovy. Jan Amos Komenský řekl: „Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád. Možná-li celému světu!“ ■

Mgr. Veronika Bidrmanová, Brno

Knižní tip

Už brzy půjdu do školy

Kniha nabízí soubor cvičení a pracovních listů, který je určen dětem ve věku 5–7 let, jejich rodičům a učitelům mateřských škol a přípravných tříd při základní škole. V knize najdeme cvičení na rozvíjení zrakového a sluchového vnímání, prostorové a pravolevé orientace, předčíselných představ i geometrických tvarů a grafomotorických dovedností dítěte. Nabízené aktivity mají podobu hry. Kniha je určena předškolním dětem a dětem z přípravných tříd základní školy. Knihu napsaly Iva Kotek Bartošová a Blanka Křováčková, ilustrovala ji Patricie Koubská a zakoupíte ji na obchod.portal.cz.